

*Розвиток дрібної моторики
у дітей з ООП,
її вплив на формування
мовлення.*

Дрібна моторика -- так називається злагоджена і уміла робота наших пальців. Вона і тому називається дрібною, що пальці змушені виконувати складні і тонкі рухи. На кистях рук розташовано безліч рефлекторних точок, від яких йдуть імпульси в центральну нервову систему. Масажуючи певні точки, можна впливати на внутрішні органи, які із цими точками пов'язані. Так масаж великого пальця підвищує активність головного мозку. Вказівний палець пов'язаний зі шлунком, середній із кишечником. Масаж безіменного пальця позитивно позначається на роботі печінки та нирок, а мізинця – на роботі серця.

Чим краще розвинені дрібні рухи пальці, тим гармонійніше розвивається людина. А виявлений прямий зв'язок розвитку дрібних рухів руки з розвитком мовлення.

Процес розвитку дрібної моторики відбувається природнім шляхом на базі розвитку загальної моторики людини. Розвиток моторики проходить складний шлях, починаючи з хапання предмета долонею цілком, потім удосконалюється в процесі перекладання предмета з руки в руку, а вже до двох років дитина може не тільки правильно тримати ложку і пензлик а й малювати.

Починати роботу з розвитку дрібної моторики потрібно з самого раннього віку. Вже в дитячому віці можна виконувати масаж пальців, впливати тим самим на активні точки, пов'язані з корою головного мозку. У ранньому і молодшому шкільному віці потрібно використовувати прості вправи, супроводжувальні віршованими текстом.

Розвивати дрібну моторику рук важлива для загального розвитку дитячого організму. Її слід розвивати не тільки в дитячому садку, а й під час навчання у початковій школі, коли організм дитини швидко розвивається. Не забувати про розвиток елементарних навичок самообслуговування: застібання і ростібання гудзиків, зав'язування шнурків. І в старшому дошкільному віці робота по розвитку дрібної моторики повинна стати важливою частиною підготовки до школи. Робота з розвитку дрібної моторики повинна проводитись регулярно, адже саме тоді буде досягнений вагомий ефект від виконання спеціальних вправ. Завдання з розвитку рухів пальців рук повинні приносити дитині радість, гарний настрій, не повинні викликати перевтомлення.

Що таке дрібна моторика і як її розвивати ?

Моторика – (від латинського *motus* рух) – рухова активність організму виконувати визначений порядок дій для досягнення певної мети. Деякі спеціалісти наголошують, що хороша моторика рук **зараз** – це відмінна увага, пам'ять і уява **в майбутньому**.

Існують два види моторики: велика і дрібна. Перша полягає в здатності утримувати рівновагу, ходити, бігати і стрибати. Завдяки їй людина може рухати руками, ногами і тілом. Велика моторика є базою для формування дрібної. Остання дозволяє взаємодіяти з невеликими предметами.

Проблема розвитку дрібної моторики дітей – тонких диференційованих рухів кистей і пальців рук в педагогіці і психології має велике значення і розцінюється, як один з показників психічного розвитку дитини.

Руки — інструмент тонкий, і «настроюються» вони протягом тривалого часу. Тому починати роботу з розвитку рухів рук малюка потрібно від народження. Адже дитина і у віці немовляти, і особливо у ранньому віці, має величезний потенціал для формування майбутньої особистості, зокрема її інтелектуального розвитку.

Мета – здатність маніпулювати дрібними предметами, передавати об'єкти з руки в руку, виконувати завдання, що потребують скоординованої роботи очей і рук, завдяки таким системам організму як : кісткова, нервова і м'язова.

Завдання:

- ☐ зміцнення і розвиток дрібної моторики;
- ☐ зміцнення зорово-моторної координації;
- ☐ розрізняння предметів за формою, кольором і матеріалом;
- ☐ розвиток концентрації уваги;
- ☐ формування навичок посидючості, охайності, дитячої творчості.

Вплив розвитку дрібної моторики рук на формування мовлення.

Про те що ручні дії дитини мають особливий вплив на її розвиток було відомо ще до нашої ери. Рухи пальців рук тісно пов'язані з мовленнєвою діяльністю, адже першою формою спілкування первісних людей були жести: Особливо важливу роль у цьому відіграла рука – вона давала можливість спілкуватися за допомогою вказівних, оборонних, окреслювальних, погрозливих та інших рухів (жестів) розвинути первину мову жестів. Пройшли тисячоліття до розвитку словесної мови, але вона протягом довгого часу залишалася тісно пов'язаною з жестикуляційною мовою.

Мовлення вдосконалюється під впливом кінететичних імпульсів від рук, точніше від пальців. Звичайно дитина яка має високий рівень розвитку дрібної моторики, уміє логічно міркувати, у неї на достатньому рівні знаходиться формування активної дитячої мови, рідше зустрічається

порушення звуковимови. Тому тренування рухів пальців і кисті рук є важливішим чинником, що стимулює мовленнєвий розвиток дитини, сприяє поліпшенню артикуляційних рухів, підготовці руки до письма й, що не менш важливо, є потужним засобом, що стимулює працездатність кори головного мозку, стимулює розвиток мислення дитини.

Досвід свідчить, що рання діагностика мовленнєвих порушень та корекційна робота з розвитку дрібної моторики ефективно впливає на психічний, мовленнєвий, інтелектуальний розвиток дитини. Розвиток мовлення дитини і розвиток дрібної моторики два взаємопов'язаних і нерозривних процеси.

Розвиток дрібної моторики у дітей з ООП

Необхідність розвитку дрібної моторики рук у дітей з особливими потребами обумовлена її взаємодією з мовленнєвою моторикою. Вдосконалення дрібної моторики сприяє активізації моторних мовленнєвих зон головного мозку, внаслідок чого розвивається мовленнєва функція. Дрібна моторика рук важлива і при підготовці дітей до письма.

Загальновідомо, що дитину з особливими потребами важко зацікавити чимось надовго, тому намагаємось будувати свою роботу на принципі переходу від одного виду діяльності до іншого. Одним із таких видів діяльності є розвиток дрібної моторики. Дітям подобається виконувати різноманітні вправи, промовляти скороговки, працювати з віршами, що сприяє покращенню пам'яті, мовлення, концентрації уваги. Учні зацікавлено співвідносять слово з дією.

Труднощі в дітей з ООП пов'язані не лише з відчуттям фізичного обмеження та дискомфорту переживаними втратами своїх можливостей, але й з «багажем» того негативного ставлення, з яким стикається людина, «з особливостями» у своєму найближчому оточенні.

У сучасній педагогіці величезна кількість розвиваючих ігор, здатні розвивати сенсорні, рухові, інтелектуальні здібності людини. У грі дитина пізнає навколишній світ, розвиваються його мислення, почуття, воля, формуються взаємовідносини з однокласниками, відбувається становлення самооцінки і самосвідомості.

У дітей з обмеженими можливостями слабо розвинуті дрібні м'язи рук, недостатня координація рухів, не закінчено окостеніння зап'ясть і флангів пальців. Тому рухи характеризують недостатню чіткість і організованість. Відзначаються порушення координації, темпові розлади, стомлюваність рухів, недостатня сформованість графо моторних навичок. Тому потрібно

розвивати дрібну моторику спеціальними вправами. Діти з ООП люблять різні природні матеріали, предмети вжитку та побуту.

Нарямки роботи:

1. Пальчикові ігри – пальчикова гімнастика.

Мета: розвиток тактильного сприйняття, уяви дітей, активізація сенсорної пам'яті; формувати вміння прівнювати предмети за суттєвими ознаками; корекція дрібної моторики пальців рук; стимулювання мовної активності.

«Пальчикові ігри» – це інсценування яких-небудь римованих розповідей, казок з допомогою пальчиків. Багато ігор потребують участі обох рук, що дає можливість дітям орієнтуватися в поняттях «праворуч», «ліворуч», «вгору», «вниз» та ін. На початку та вкінці гри необхідно включати вправи на розслаблення, щоб зняти зайве напруження у м'язах. Це може бути погладжування від кінців пальців до долоні, легке потрушування, помахування руками.

Пальчики вітаються

Однією рукою: кінчиком великого пальця правої руки по чергово торкатися кожного пальця цієї ж руки.

Те саме робимо лівою рукою.

Двома руками: тримаючи долоні вертикально одну навпроти одної, по чергово (починаючи з мізинців і закінчуючи великими пальцями) з'єднувати й розводити пальці, промовляючи слова «Добрий день, пальчику!».

Стиснемо – розтиснемо

Ритмічно стискати пальці в кулак і розтискати.

Молоточок

Указівним пальцем однієї руки стукати по долоні другої руки.

Молоточки

Одним стиснутим кулачком стукати по другому кулачку.

Бігунець

«Бігати по столу», пересуваючи вказівний і середній пальці.

Млинок

Поставивши один кулачок над другим, робити обома колові оберти.

Потрусимо долонями

Потрусити обома долонями – спочатку сильніше, потім слабше.

Хвилі

Робимо хвилеподібні рухи руками перед грудьми – з одного боку в інший.

Січемо капусту

Ребром однієї долоні бити по розгорнутій другій долоні.

Перемо білизну

Терти одним кулачком по другому (пальцями).

Падає сніг

Робити плавні синхронні рухи обома руками згори до низу.

Кінь біжить

Почергово стукати по столу чотирма пальцями руки (крім великого).

Гра на фортепіано

Довільно імітувати пальцями обох рук гру на цьому музичному інструменті.

Слон іде

Виставивши вперед вказівний палець (хобот), переступати чотирма пальцями по полу.

Барабанщик

Двома пальцями обох рук (вказівним або середнім) «барабанити» в повітрі або на столі.

Пташки дзьобають зернята

Зігнути вказівним пальцем однієї руки стукати на столі або підлозі.

Пальчикові ігри - інсценівки

Під час цих ігор у дитини активізується дрібна моторика рук і психічні процеси. Відтак формуються спритність, вміння володіти своїми пальцями, зосереджувати увагу на певній діяльності.

Мета: сприяти зміцненню м'язів рук та вдосконаленню дрібної моторики; розвиток мовлення.

(Додаток)

2. Робота з папером

Уміння різати папір, робити аплікації та виготовляти вироби з паперу – це один із показників добре розвиненої дрібної моторики рук у дитини. Слід зауважити, що це доволі складні навички для дитини 5-7 річного віку, адже вони вимагають від неї працювати великим, вказівним і середнім пальцем окремо від безіменного та мізинця.

Види робіт:

- ☐ складання;
- ☐ обривання;
- ☐ вирізання;
- ☐ викладання;
- ☐ клеєння;
- ☐ квілінг;
- ☐ орігамі;
- ☐ витинанка.

Мета: розвивати координацію, мислення та дрібну моторику, навички користування шаблоном, творчі здібності, уяву.

(Додаток)

3. Малювання

Види робіт:

- ☐ малювання;
- ☐ обведення шаблонів та трафаретів;

- ☐ розфарбовування;
- ☐ штрихування;
- ☐ виконання графічних завдань;
- ☐ пальчикове малювання;
- ☐ малювання по клітинках;
- ☐ крейдою, на планшетах;
- ☐ розфарбовування предметів різної форми.

Мета: розкрити творчі здібності, формувати смак та естетичне сприйняття, тренувати посидючість та здатність доводити справу до кінця.

(Додаток)

4. Ігри з дрібними предметами

Маніпуляція дрібними предметами.

Види робіт:

- ☐ перекладати, сортувати дрібні предмети за кольором , формою, розміром за допомогою пінцета і китайських паличок;
- ☐ чіплення прищіпок і скріпок до різних предметів;
- ☐ нанизування на нитку намистинок;
- ☐ застібання гудзиків.

Мета: розвиток дрібної моторики, уточнення рухів пальців рук, координації.

(Додаток)

5. Ігри-шнурівка

Шнурівка – послідовність, в якій шнурки просмикують через отвори. **Іграшки-шнурівки.** Найпростіші ігри--шнурівки призначені для дітей з ООП. В ігровій формі здійснюється розвиток дрібної моторики рук, а, отже – поетапна підготовка дитини до письма. Шнурівка дає можливість придумати безліч ігор. Це і безпосередньо шнурування, і можливість використовувати елементи «шнурівки» в сюжетно-рольових іграх або вивчати основні кольори. Ігри-шнурівки створені з метою розвитку дрібної моторики рук, посидючості і окоміру. В процесі гри удосконалюється координація рухів і гнучкість кистей рук. «Шнурування» сприяє розвитку дрібної моторики, логічного мислення, мовлення, і як результат – стимулюють розвиток органів артикуляції (мовного апарату).

Ще одне неவிбагливе заняття, яке може зацікавити дитину на кілька годин – це гра з нитками, під час якої нитка (або мотузка), надіта на пальці гравців, складається в різні візерунки. Ігри з нитками допомагають покращити м'язову силу пальців і зорово-моторну координацію. Усе, що потрібно, – це трохи ниток, пряжі або мотузок і, звісно, трохи часу, щоб навчити дитину.

Види робіт:

- ☐ зав'язування бантів,шнурків
- ☐ намотування ниток

- ☐ плетіння резинками для волосся

Мета: розвивати просторове орієнтування і дрібну моторику рук, сприяти розумінню понять «угорі», «внизу», «справа», «зліва», розвитку мови; формувати навички шнурування й зав'язування на бант;)
(Додаток)

6. Ігри в сухому басейні для рук

Види робіт:

- ☐ ігри з малим м'ячем;

Значне місце в роботі з розвитку дрібної моторики необхідно відводити вправам з малими м'ячами. Для цього можна використовувати кілька видів м'ячів: різних за розміром, матеріалом і забарвленням.

- ☐ ігри з крупами;
- ☐ ігри з пластиковими кришечками.

Ігри з кришками від пластикових пляшок вирішують проблеми сенсорного та мовленнєвого розвитку дітей. Вони дають можливість: визначити ознаки предмета – його розміри, форми, структуру, вагу.

Мета: граючи всухому басейні для рук, дитина отримує корисний масаж пальців рук; знімає напругу.
(Додаток)

7. Ліплення з пластиліну, глини, тіста

Пластилін або тісто для ліплення. За допомогою пластиліну дитина самовиражається не тільки творчо, а й розвиває гнучкість і рухливість своїх пальців, що, в свою чергу, сприяє поліпшенню мови. Пластилін протягом багатьох десятиліть є однією з улюблених дитячих розваг. Це не просто забава й веселе заняття, ліплення із пластиліну допомагає розробляти деякі важливі навички. Стискання та розтягування, відщипування й надання певної форми допомагають зміцнити м'язи пальців, а дотик до пластиліну є цінним тактильним досвідом.

Мета: розвивати спостережливість та увагу, дрібну моторику, допитливість, сприяти розвитку образного мислення; виховувати естетичний смак.
(Додаток)

8. Ігри з конструктором

Різні дерев'яні пірамідки. Пірамідки ці не прості, це – іграшки-розвивалки як для розвитку дрібної моторики, так і логічного мислення дитини. Ця іграшка допомагає розвивати дрібну моторику, логічне мислення, освоювати нові форми, різні форми і розміри, а також кольорів. Пірамідка також цікавий універсальний конструктор. Та, що виготовлена з дерева, несе в собі позитивну енергію дерев'яної іграшки. Елементи такої

пірамідки приємно тримати в руках, оскільки вони завжди теплі на дотик, а шершава поверхня відмінно розвиває тактильну чутливість малюка. Існують різні пірамідки з різним ступенем складності.

Кубики. За допомогою дерев'яних або пластмасових кубиків можна конструювати вежі, будувати фортеці і будинки. Крім того, продаються дерев'яні кубики з нанесеними на них картинками (наприклад, овочі, домашні тварини, герої казок), завдяки яким гра в кубики переходить в збирання картинки. Це вже не тільки розвиток дрібної моторики та просторового мислення, а й розвиток уваги і логіки.

Рамки і вкладиші. Дерев'яні пазли, або рамки-вкладиші, сприяють розвитку дрібної моторики рук, самостійності, уваги, колірного сприйняття, цілісного сприйняття предмета, логічного і асоціативного мислення дитини. Вперше такі рамки були використані Марією Монтессорі. Гра будується на порівнянні отворів в рамці і вкладиша.

Куби-сортери. Дитина вчиться підбирати фігурки за формою і вставляти їх у відповідні отвори. Завдяки таким заняттям вона розвиває дрібну моторику пальців рук, а також знайомиться з різними геометричними фігурами і різними кольорами.

Дошки Сегена. Дошки Сегена представляють собою розбірні картинки, це дерев'яні дошки з вкладишами, на яких зображені різні живі чи неживі предмети. Дитина повинна закрити дошку складовими елементами, підібравши потрібну помалюнку і розміром частину. Дана гра сприяє розвитку мови, логіки, координації рухів, дрібної моторики рук, а також просторового сприйняття малюка.

Пазли. Збираючи барвисті картинки, дитина розвиває не тільки дрібну моторику, але і уважність, кмітливість, логічне мислення, координування роботи очей і кистей рук.

Мозаїка. Ігри з різними мозаїками сприяють розвитку дрібної моторики, кмітливості, творчості.

(Додаток

Висновки

Всі ці ігри спрямовані на роботу дитячих пальчиків. Мова і рухи дитини тісно взаємопов'язані. Мовленнєви розвиток безпосередньо залежить від розвитку загальної та дрібної моторики дитини. Тому, розвиваючи руку дитини, ми розвиваємо його мову. Завдання з розвитку дрібної моторики повинні приносити дитині радість, не повинні викликати перевтомлення і бути доступними. Роботу з розвитку дрібної моторики слід проводити постійно, лише так досягається максимальний ефект від вправ.

